

Шинкаренко Інна Олександрівна
*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ЖІНОК-ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Психологи зазначають, що праця позитивно впливає на психіку людини. У свою чергу багатоговікове виконання однієї й тієї ж професійної діяльності призводить до професійної втоми, виникнення психологічних бар'єрів, втрати практичних умінь та навичок, зниження працездатності, внаслідок чого виникає професійна деформація.

Професійна деформація – це психологічне явище, яке виникає під впливом виконуваної професійної діяльності та проявляється у абсолютизації праці як єдиної достойної форми активності, а також виникнення жорстких рольових стереотипів, які переносяться з трудової сфери в інші умови, коли людина не здатна перебудувувати свою поведінку адекватно мінливим умовам.

Як приклад можна привести випадок з життя. Жінка, яка працює слідчим, постійно спілкується з неблагополучними та аморальними людьми, насильниками, вбивцями тощо, переносить даний стиль спілкування при взаємодії з близькими та рідними людьми.

Більшість психологів, які досліджують прояв професійної деформації особистості, вважають даний феномен негативним варіантом розвитку людини, відзначаючи при цьому, що вони породжені пристосуванням суб'єкта до професійної діяльності та в її рамках корисні, але ці якості виявляються неадекватними в інших, непрофесійних, сферах життєдіяльності. Негативна оцінка професійної деформації заснована на тому, що вона веде до зниження адаптивності та стійкості в цілому в суспільному житті.

За останні роки має місце зниження рівня професійної мотивації серед співробітників, відзначається висока плінність кадрів та атмосфера напруження в колективах, достатньо високий рівень службово-дисциплінарних деліктів, порушення законності, в тому числі кримінально каране, спостерігається зріст надзвичайних ситуацій (суїциди, алкогольні ексцеси, вживання та збут наркотичних та психотропних речовин, травматизм), погіршуються загальні показники здоров'я, особливо нервово-психічного.

Для осіб з трудовим стажем більше п'яти років характерна психоемоційна знеціненість, яка проявляється або цинічно-байдужим відношенням до громадян, або підвищеною агресивністю до них.

Жертвою професійної деформації може стати кожен співробітник. Це

пов'язано з тим, що різноманітні стресори присутні чи можуть з'явитися роботі в кожному підрозділі. Синдром емоційного «вигоряння» розвивається в наслідок комбінації організаційних, професійних стресів та особистісних факторів. Спеціалісти в області психології вважають, що професійна деформація передається як інфекційна хвороба. Іноді можна зустріти цілі відділи, де прогресує даний недуг.

Професійна роль співробітника Національної поліції багатосторонньо впливає на особистість, висуває до людини певні вимоги, перетворюючи її зовнішній та внутрішній образ.

Прояви професійної деформації у правоохоронній системі дуже небезпечні як для суспільства, так і для самої системи. Особливо небезпечною є та обставина, що наслідком розвитку цього феномена можуть бути такі прояви поведінки працівниць Національної поліції, які не тільки не збігаються із професійною етикою, не лише мають глибоке неприйняття в суспільстві, але й призводять до прямого порушення закону і навіть до злочинності.

Ступінь ураженості професійною деформацією жіночої частини кадрів поліції України можна визначити, перш за все, в процесі спостереження за поведінкою тієї або іншої людини, на основі аналізу скованих нею вчинків. Деформація розповсюджується на всі аспекти фізичної і психічної організації людини, які змінюються під впливом професії, вона може привести до утруднень в повсякденному житті і зниження ефективності праці. Дане явище має досить складну динаміку. Спочатку несприятливі умови праці викликають негативні зміни в професійній діяльності, у поведінці. Потім, у міру повторення складних ситуацій, ці негативні зміни можуть нагромаджуватися в особистості, що веде до її перебудови і надалі виявляється в повсякденній поведінці і спілкуванні. Встановлено також, що спочатку виникають тимчасові негативні психічні стани і установки, потім починають зникати позитивні якості. Пізніше на місці позитивних властивостей виникають негативні психічні якості, що змінюють особистісний профіль працівника.

Професійна деформація особистісних властивостей може виникнути унаслідок надмірного розвитку однієї риси, необхідної для успішного виконання професійних обов'язків, якщо вона розповсюдила свій вплив на непрофесійну сферу життя суб'єкта. Наприклад, слідчий в своїй роботі стикається з підступністю і лицемірством. На підставі цього у співробітниці може виробитися підвищена критичність і зайва пильність. Подальше загострення цих рис може призвести до розвитку надмірної підозрливості, коли слідчий в кожній людині бачить злочинця, причому ця риса виявляється не тільки в професійній діяльності, але розповсюджується і на сімейні і побутові відносини.

Часто зустрічається посадова деформація, коли керівник не обмежує свої владні повноваження, у нього з'являється прагнення до придушення іншої людини, нетерпимість до іншої думки, зникає вміння бачити свої помилки, самокритичність, виникає упевненість, що лише власна думка є правиль-

ною. Як приклад можна привести приклад із власного життя, коли співробітниця Національної поліції, а саме заступник начальника слідчого відділення майор поліції на прохання роздрукувати для неї ж документацію, за відсутності в мене такої можливості, агресивно відреагувала. Вона почала зазначати, що я лише лейтенант поліції, а вона – майор, тому я повинна знати своє місце.

При адаптивній деформації відбувається пасивне пристосування особи до конкретних умов діяльності, в результаті цього у людини формується високий рівень конформізму, вона беззастережно переймає прийняті в організації моделі поведінки.

При більш глибокому рівні деформації у працівника відбуваються значні негативні зміни особистісних якостей: формується владність, низька емоційність, жорсткість тощо.

При крайньому ступені професійної деформації особистості, яку вже називають професійною деградацією, особа стає професійно неспроможною.

Під впливом професійної деформації, співробітниця різних підрозділів Національної поліції працюють за так званим шаблоном, не враховуючи особистісні індивідуальні особливості, не вникають у зміст кожної проблеми. Цей професійний шаблон не дозволяє більш глибоко, детально та різнобічно оцінити вчинок, ситуацію.

Якщо говорити про прояв емоційного «вигоряння», то можна прослідкувати під впливом стресу, зловживання жінками спиртних напоїв, наркотичних засобів та психотропних речовин. Частина працівників, які не можуть впоратися з даним недугом мають хронічні захворювання, що в свою чергу призводить до каліцтва, а в гіршому – до суїциду.

У сімейному житті жінки не можуть повноцінно виконувати свої обов'язки матері та дружини виявляються негативні характеристики відносно себе («погана матір та дружина», «невдаха», «ледарка» тощо). Професійні звички не полишають працівниць навіть в побуті. Вони стають жорсткими, агресивними, пасивними, можливо і байдужими до сімейних проблем. Часто це пояснюється особливостями життєвої кризи, яку жінки переживають гостріше, ніж чоловіки, в силу неможливості поєднати соціальні ролі в даний період життя.

Підсумовуючи вищевказане, можна зробити висновок, що професійна деформація особистості негативно впливає на якість діяльності, що виконується, та сімейне життя працівника.

1. Александров Ю.В. Проблеми професіоналізації та професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ / Ю.В. Александров // Право і безпека № 4 (46). 2012. Вип. 4 (46). С. 323–328.

2. Максименко Н.В. Адміністративно-правове регулювання службової діяльності жінок у міліції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.В. Максименко. Київ, 2010. 35 с.

3. Смірнова О.М. Забезпечення гендерної рівності у діяльності органів внутрішніх справ України / О.М. Смірнова // Вісник Національного університету оборони України № 3 (40). 2014. Вип. 3 (40). С. 321–325.

4. Рудяк І.В. Соціально-психологічні чинники формування самооцінки жінок-правоохоронців / І.В. Рудяк // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. № 1. 2014. Вип. 1. С. 113–126.

5. Клименко І.В. Гендерні особливості професійної деформації працівників органів внутрішніх справ / І.В. Клименко // Вісник Національного університету оборони України № 2 (29). 2012. Вип. 2 (29). С. 154–157.

Шумейко Олександр Михайлович
*викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ ВИГОРАННЮ МОЛОДИХ ЮРИСТІВ ТА ПРАВООХОРОНЦІВ

Беззаперечним є факт, що стрес за рівнем поширеності пов'язаної з ним проблематики на сьогодні є одним з головних символів психології та медицини XXI століття. На Заході стрес називають «тихим вбивцею», який щорічно в прямій чи опосередкованій формі "вбиває" сотні тисяч працівників різного віку та професійної приналежності. Це є особливо актуальним для представників правоохоронної сфери, адже високі професійні вимоги, ризики для життя та здоров'я, напружена непередбачувана робота, ненормований робочий день, високий рівень відповідальності тощо, створюють всі передумови для виникнення дистресів та їх переростання у численні проблеми зі здоров'ям. Значною мірою це стосується молодих фахівців, що торують собі шлях в правоохоронній сфері, але через недостатній рівень сформованої стресостійкості швидко стикаються з синдромом професійного вигорання. Це призводить до того, що молодий фахівець розчаровується або взагалі полишає професію назавжди. Мова йде про пришвидшені темпи професійного вигорання, іноді – вже навіть на етапі навчальної підготовки студентів чи курсантів в профільних ВНЗ, та є на сьогодні вкрай важливою, але малодослідженою проблемою.

На сьогодні немає єдиних статистичних даних про специфіку стресових розладів та їх вплив на пришвидшені темпи професійного вигорання молодих юристів та співробітників правоохоронної сфери, адже подібна статистика централізовано не ведеться. Однак, для нашої країни проблематика стресу набула подвійної значущості у зв'язку зі збройним конфліктом на Донбасі та